

Бачинська Л. Ю.,

викладач

Львівського кооперативного коледжу економіки і права

ПОЗИЦІЯ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ЩОДО БІОЕТИЧНИХ ПРОБЛЕМ АБОРТУ Й ЕВТАНАЗІЇ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВЕ ОСМИСЛЕННЯ

Анотація. У статті висвітлюється підхід католицької церкви щодо можливості проведення абортів й евтаназії. Представлено аналіз офіційних документів церкви щодо вказаних проблем. Висвітлено позицію католицизму щодо цінності людського життя та людської гідності.

Ключові слова: католицизм, біоетика, аборт, евтаназія.

Постановка проблеми. Вивчення позиції церкви з питань евтаназії й абортів є необхідним, не лише виходячи з того, що, згідно з даними Центру Разумкова, близько 70% українців самоідентифікують себе віруючими [1, с. 15] (а відтак, їх позиція є багато в чому визначальною), а й хоча б з тих причин, що думка католицької церкви з цього приводу є раціональною та обґрунтованою, а також багато в чому розділяється автором.

Позиція католицизму щодо вчинення абортів й евтаназії не раз ставала предметом досліджень наукових і науково-публіцистичних статей, проте аналіз офіційних документів католицької церкви саме із філософсько-правової точки зору досі не здійснювався.

Метою дослідження є висвітлення позиції католицької церкви щодо вирішення біоетичних проблем абортів й евтаназії та аналіз офіційних документів католицької церкви в цій площині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Католицька церква пильно стежить за всіма процесами й науковими відкриттями, які відбуваються в сучасній медицині. Результатом цього стає значна кількість документів, доповідей, монографій і статей, що представляють офіційну позицію церкви щодо проблем, які перебувають на стику науки й моральності й визначаються як біоетичні проблеми. Біоетика, яка стосується важливих антропологічних питань та ціннісних принципів, являє собою предмет особливої уваги католицької церкви. Е. Сгречча вказує, що остання «постійно розвиває своє вчення й шукає відповідь на питання, що виникають. Так, наприклад, з етичної точки зору була розглянута вся біомедицина» [2, с. 38].

Отже, можна говорити про «католицьку біоетику», яка базується на категорії святості життя: «Людське життя є священне, бо вже з самого початку містить у собі «творчу дію Бога» і навіки перебуває в особливих стосунках з Творцем – її єдиною метою. Тільки Бог є Владикою життя від самого його початку – аж до кінця. Ніхто, за жодних обставин, не повинен вимагати для себе право безпосередньо знищити невинну людину» [3, с. 173].

В основі підходу католицької церкви до вирішення біоетичних проблем покладено, насамперед, учення про цінність людського життя. «Вона випливає з самого факту життя у стосунках з Богом, оскільки основою цінності й недоторканності кожного людського життя є тільки Бог. Юнак чи старець, здорова чи хвора людина, ембріон чи новонароджена дитина – цінність кожної людини повністю не залежить від її працездатності чи якості її життя, важливо лише те, що вона має стосунок до Бога» [4, с. 59]. Богословська основа цієї фундаментальної

цінності чітко виражена в Інструкції Священної Конгрегації у справах доктрини й віри про повагу до людського життя на його початку і гідність продовження людського роду «Дар життя»: «Фізичне життя, яким починається шлях людського життя у світі, це ще, безумовно, не вся цінність особи, воно не є найвищим благом людини, покликаної до вічного життя. Усе ж воно справді представляє в певний спосіб «фундаментальну» цінність саме тому, що на цьому фізичному житті базуються й розвиваються всі інші цінності особи. Недоторканність права на життя «з моменту зачаття аж до смерті» невинної людини є знаком і вимогою недоторканності особи, якій Творець подарував життя» [3, с. 172].

У питанні абортів католицька церква дає однозначну відповідь – аборт є забороненою дією, оскільки прямо зачіпає центральне право людини – право на життя. Життя людини є недоторканим за будь-яких обставин; воно є природним і є даром Бога, а отже, ніхто, крім Нього, не вправі вирішувати питання моменту його початку, а відтак, і припинення. Держаний механізм має лише гарантувати й підтримувати це право, охороняти та сприяти його збереженню.

В енцикліці «*Mater et Magistra*» 1961 р. Папа Йоан XXIII стверджував: «Людське життя священне; з моменту його появи воно має на увазі творче діяння Бога. Порушуючи закони життя, людина ображає Його Божественну Велич, руйнує себе й усе людство, і таким чином ослаблює спільноту, членом якої є» (п. 181) [5].

Така позиція католицизму бере свій початок, передусім, із 6 заповіді «Не вбивай!». «Бо на образ Божий сотворено людину» (Бут. 9 : 5–6), а людське життя є дорогоцінним даром Бога, а тому потребує особливої поваги протягом усього його існування. На це вказує й такий документ церкви, як «Декларація про скоєння абортів», видана Священною конгрегацією у справах доктрини й віри: «Безсумнівно, кожне людське життя вимагає пошанування вже від моменту зачаття. З моменту запліднення яйцеклітини починається нове життя, яке не є ні життям матері, ні батька, а тільки новою людиною з її власним розвитком. Воно ніколи не стало би людським життям, якби таким не було від початку». (п. 12) [6, с. 129].

Аборт, учинений умисно, у жодному разі й за жодних обставин не може бути виправданий з католицької точки зору. Церква дотримується категоричної думки, згідно з якою навмисний аборт завжди є вбивством людини, а звідси випливає, що немає жодних обставин, які могли б його виправдати: чи то медичні показники, чи то соціальні тощо. «Моральний тягар переривання вагітності постає в усій повноті від усвідомлення, що йдеться про вбивство, надто якщо задуматися над його особливими обставинами. Адже людина знищується на порозі життя, отже, вбивається найневинніша істота, яку тільки можна собі уявити» (п. 58) [7]. Аборт суперечить факту послідовного, поступового й автономного розвитку людини, який продовжується й після її народження.

Католицька церква вказує, що момент початку життя людини розпочинається з моменту зачаття. Така позиція висвітлена у фундаментальній праці «Біоетика» за редакцією Еліо Згречча, Антоніо Дж. Спаньйоло, Марії Луїзи ді П'єстро: «Що відбувається в момент зачаття? Які ми маємо підстави вважати, що в цю мить починається існування людського індивіда? Коли сперматозоїд проникає в яйцеклітину, утворюється нова сутність, яка має індивідуальність (кожна дитина відрізняється від свого батька та від своєї матері) й абсолютно незалежна у своєму розвитку» [8, с. 434].

Ці автори вказують на те, що до людського ембріона треба ставитись як до людської особи. Так, «визнати, з онтологічного погляду, що людський ембріон є людською особою, означає визнати, що він наділений фундаментальними правами, як і ті суб'єкти, які вже народилися. ... Життя людського ембріона слід оголосити недоторканим і категорично заборонити його використання для будь-якої зовнішньої мети, у тому числі для експериментальних досліджень чи для отримання клітин і тканин з фармакологічною метою або з метою трансплантації, чи для прокреативного або не прокреативного наміру батьків» [8, с. 434].

Особовість належить до природи людини. Людська особа становить тілесно-душевну єдність. Людина має характеристики матеріального буття, тобто є тілесною; з іншого боку, людина є буттям духовним, про що свідчить наявність таких здатностей, як мислення, свобода волі, почуття. Отже, людина є нероздільною єдністю матеріального тіла й нематеріальної душі. З позиції католицького вчення без єдності душі й тіла людина не здатна існувати. А відтак, з нероздільної єдності душі й тіла в людині впливає безперечна цінність людського тіла.

Ще один важливий документ католицької церкви, «Гідність особи», зосереджує увагу на безперечній гідності людського життя від самого його початку, тим самим заперечуючи право на знищення людського життя за будь-яких обставин. «Людину потрібно поважати і трактувати як особу з моменту зачаття, необхідно визнати її права як особи, серед яких на першому місці є невід'ємне право кожної невинної людини на життя» (п. 4) [9].

Зважаючи на позицію католицької церкви щодо вищої цінності людського життя, варто наголосити й на проблемі евтаназії, яка нерозривно пов'язана з цією проблемою. Як уже згадувалося, позбавляти людину життя не можна ні під яким приводом. Тут також варто вказати, що така заборона церкви стосується не лише ненародженої дитини, а й людини, яка хворіє на невиліковну хворобу та зазнає значних страждань, що змушує її вдатися до припинення свого життя. Процедура евтаназії здійснюється з метою припинення фізичних і психічних страждань хворого, що перебуває за медичними показниками в стані, загрозливому для життя.

Позиція католицької церкви є категоричною щодо здійснення евтаназії, оскільки людина не може самостійно визначати час своєї смерті; життя є Божим даром, і тільки Бог може ним розпоряджатися, тільки Бог вправі вирішувати момент припинення життя людини.

У пастирській конституції «Gaudium et Spes» II Ватиканського собору (1965 р.), евтаназія трактується як замах на життя й розглядається нарівні з убивством, геноцидом, абортom і самовбивством: усі ці дії є, беззаперечно, діями ганебними, діями, які «принижують людську цивілізацію» [8, с. 434].

Енцикліка Івана Павла II «Свангеліє життя» вказує на те, що до евтаназії людину приводить спокуса легкої та м'якої смерті. Цей документ дає визначення вказаного терміна: «Під евтаназією в точному і правильному значенні належить розуміти дію або бездіяльність, що за своєю природою чи наміром ви-

конавця спричиняє смерть з метою уникнути будь-якого страждання» (п. 65) [7]. Водночас церква говорить, що евтаназія є серйозним порушенням Закону Божого як морально неприпустиме свідоме вбивство людської особи [7].

Така концепція католицизму бере свій початок з абсолютної цінності людського життя та унікальної гідності людини. А тому евтаназія засуджується як умисне вбивство, що суперечить християнським заповідям.

Чітку позицію католицизму з цього питання також висвітлено в документі Конгрегації у справах віровчення від 5 травня 1980 р. – «Декларації про евтаназію»: «Ніхто й ніщо в жодному разі не може дозволити вбивства невинної людської істоти: чи то плоду, чи то ембріона, дитини, людини старої, невиліковно хворої чи яка знаходиться при смерті. Крім того, нікому не дозволено просити про таке вбивство чи то для себе самого, чи для іншої людини, яка довірила турботу про себе, погоджуватися на це, явно чи неявно, і жодна влада не може законно рекомендувати чи дозволяти такий акт. Бо тут постає суттєве питання про порушення Божого закону, про образу гідності людської особи, про злочин проти життя, про замах проти людини як такої» (п. 2) [10].

Прихильники легалізації евтаназії вказують на милосердній меті такої процедури, оскільки вона позбавляє людину нестерпних страждань. Вони також зазначають, що життя смертельно хворої людини не має великої цінності. Проте католицька церква переконує, що «те, що могло б здатися логічним і гуманним, за глибшого аналізу виявляється абсурдним і нелюдським. Ми перебуваємо перед лицем одного з найтривожніших симптомів «культури смерті», що особливо шириться в суспільствах добробуту, ментальності яких властива настанова на продуктивність. Відповідно до цього погляду, присутність дедалі більшої кількості старих і недужих людей видається надто витратною й обтяжливою. Такі люди часто-густо ізольовані від родини та суспільства, яке майже завжди керується критеріями продуктивності й успіху, згідно з якими незворотно упосліджене життя вже не має жодної вартості» (п. 64) [7].

Як правильно вказують науковці [8, с. 434], дискусія з цього делікатного питання не може ґрунтуватися лише на аргументах віри – так ніби обов'язок захищати життя покладається тільки на віруючих. Необхідність захищати життя та відмовитися від евтаназії має раціональне й універсальне підґрунтя, оскільки життя є також суто секулярним благом і секулярною цінністю, що визнають усі, хто послуговується раціональним мисленням і визнає об'єктивну істину.

«Оскільки безумовне засудження абортів та евтаназії ґрунтується на природному праві, у конкретному випадку – на недоторканній гідності людської особи та людського життя, то жодна держава, жоден законодавчий авторитет, незалежно від його прихильності до того чи іншого віровизнання або ж повної арелігійності, не має права ним нехтувати, трактувати це засудження як дійсне тільки в межах певного релігійного вчення й не обов'язкове для інших та, посилаючись на секулярність держави, узаконювати аборти, як це є в більшості країн, включно з Україною, чи евтаназією» [11, с. 121].

Як альтернативу евтаназії католицька церква пропонує паліативну опіку хворим і належний та ефективний догляд за важкохворими пацієнтами завдяки розвиненим технологіям сучасної медицини. «Завдяки використанню надзвичайно складних методів і засобів, сучасна теоретична і практична медицина спроможна ефективно діяти у випадках, які раніше вважалися безнадійними, пом'якшувати або взагалі знімати біль, а також підтримувати й продовжувати життя у стані крайнього виснаження, штучно оживлювати людей після раптової зупинки всіх

найважливіших біологічних функцій, здійснювати оперативні втручання з метою отримати органи для пересадки» (п. 64) [7].

Паліативне лікування із застосуванням знеболювальних препаратів, наданням психологічної допомоги, гідної опіки, допомоги в подоланні стресів і важких випробувань доцільно застосовувати як до онкохворих пацієнтів, так і до інших хворих, які страждають на невиліковні хвороби, які прогресують. Метою такої опіки є лише покращення якості життя хворого на кінцевому його етапі, оскільки його життя неможливо продовжити. Така позиція католицької церкви ґрунтується на засадах християнської моралі, милосердя та любові, а також ще раз наголошує на цінності людського життя; смерть, у свою чергу, трактується як природна подія.

На допустимість і необхідність такого догляду вказує й Катехизм католицької церкви: «Навіть якщо смерть вважається неминучою, не можна переривати догляд, який належить хворому. Використання знеболюючих засобів для того, щоб полегшити стражданнямираючого, навіть із ризиком скоротити його життя, може бути з моральної точки зору сумісно з людською гідністю – якщо при цьому не хочуть смерті ні як мети, ні як засобу, але тільки передбачають її і приймають як неминучість. Заспокійливий догляд є особливо цінною формою безкорисливого милосердя. У цій якості його треба всіляко заохочувати» (п. 2279) [12].

Висновки. Аналізуючи позицію католицької церкви із філософсько-правової позиції, варто вказати таке. Життя людини – це найвища соціальна цінність, а тому має бути належним чином захищене державою. Людське життя як вищий пріоритет повинно гарантуватися позитивним правом незалежно від того, чи мова йде про народжену чи ненароджену людину, хвору чи здорову, соціально активну чи таку, яка потребує захисту з боку держави.

Секуляризація, яка часто виявляється протягом останніх років, призводить до втрати розуміння цінності людського життя. У зв'язку з цим, протягом останнього часу людське життя стало об'єктом пильної уваги католицької церкви. Вона неадаремно детально стежить за всіма процесами в сучасній медицині, адже новітні наукові здобутки в цій галузі часто перебувають на межі допустимого та етичного. Будь-які втручання у природні процеси людського організму, на думку церкви, насамперед мають керуватися принципом поваги до людського життя й належного ставлення до гідності людської особи. До людини повинно бути відповідне ставлення, оскільки вона є не лише суто представником біологічного виду, а являє собою нерозривну єдність духовного й тілесного начал, що передбачає передусім, що вона завжди є суб'єктом і за жодних обставин не може бути об'єктом чи засобом.

Католицька церква охороняє життя та гідність людини, незалежно від її стану здоров'я, віку чи стадії розвитку. Розглянуті у статті офіційні документи церкви з приводу біоетичних проблем абортів і евтаназії висвітлюють її рішучу позицію, яка повністю відкидає можливість їх здійснення.

Література:

1. Релігійність українців: рівень, характер, ставлення до окремих аспектів церковно-релігійної ситуації і державно-конфесійних відно-
2. син: за даними Центру Разумкова // Національна безпека і оборона – 2013. – № 1. – 40 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/poll.pdf.
3. Стречча Э. Католическая церковь и профессия врача / Э. Стречча. – М. : Медицина и права человека, 1992. – 41 с.
4. Donum vitae. Дар життя. Інструкція про повагу до людського життя на його початку і гідність продовження людського роду / Вибрані документи католицької церкви про шлюб та сім'ю. Від Лева XIII до Івана Павла II. – Том II. – Львів : Видавництво ЛБА, 2002. – 311 с.
5. Бойко І. Біоетика: Скрипти для студентів / І. Бойко. – 2-ге вид., випр. – Львів : Видавництво Українського Католицького Університету. – 2008. – 177 с.
6. Чи є душа у шеститижневого плода? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.credo-ua.org/2014/03/112490>.
7. Декларация про скоєння абортів. Священна конгрегація у справах доктрини і віри // Вибрані документи католицької церкви про шлюб та сім'ю. Від Лева XIII до Івана Павла II. – Том II. – Львів : Видавництво ЛБА. – 2002. – 311 с.
8. Енцикліка «Evangelium vitae» Святейшого Отця Йонаса Павла II до єпископів, священників, і дияконів, ченців і черниць, світських і католиків та до всіх людей доброї волі про вартість і недоторканність людського життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pro-life.vinnica.ua/personaggi/evangelium_vitae.pdf.
9. Зречча Е. Біоетика : [підручник] / Е. Зречча, А. Дж. Спаньйола, М. Л. ді П'єтро та інші ; переклад з італ. В. Й. Шовкун. – Львів : Видавництво ЛЮБФ «Медицина і право», 2007. – 672 с.
10. Інструкція Конгрегації доктрини віри Dignitas Personae відносно деяких проблем біоетики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.christusimperat.org/uk/node/11427>.
11. Declaration of euthanasia. Sacred Congregation for the faith [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19800505_euthanasia_en.html.
12. Гусак П. Моральні підстави засудження церквою абортів, евтаназії та допоміжних репродуктивних технологій / П. Гусак // Статевість людини : Вісник Інституту родини і подружнього життя Львівської Богословської академії. – Л. : Видавництво Українського Католицького Університету, 2002. – № 3. – 167 с.
13. Катехизм Католицької Церкви [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.catechism.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=100&Itemid=42.

Бачинская Л. Ю. Позиция католической церкви касательно биоэтических проблем абортів и эвтаназии: философско-правовой взгляд

Аннотация. В статье освещается подход католической церкви к возможности проведения абортів и эвтаназии. Представлен анализ официальных документов церкви относительно указанных проблем. Освещено позицию католицизма касательно ценности человеческой жизни и человеческого достоинства.

Ключевые слова: католицизм, биоэтика, аборт, эвтаназия.

Bachynska L. The position of the Catholic Church on bioethical problems of abortion and euthanasia: philosophical and legal thinking

Summary. The article deals with the approach of the Catholic Church on the possibility of abortion and euthanasia. Analysis of official documents of the Church on these issues is provided. Author describes the position of Catholicism on the value of human life and human dignity.

Key words: catholicism, bioethics, abortion, euthanasia.